

band, als het boven omschreven boekje, verscheen ook een *Kamergymnastiek voor het vrouwelijk geslacht*. De *Hausgymnastik für Gesunde und Kranke* van de bovengenoemde Duitsche schrijvers werd door den Heer LABBERTÉ als leidraad genomen voor het boekje: *Voor het mannelijk geslacht*; terwijl de *Hausgymnastik für Mädchen und Frauen* van dezelfde schrijvers de bouwstoffen leverde voor: *Het vrouwelijk geslacht*.

Het komt mij voor, dat de Heer LABBERTÉ een nuttig werk heeft verricht, op hetwelk ook in dit *Tijdschrift* de aandacht behoort te worden gevestigd; al is er geen aanleiding voor een ruimere beschouwing van den inhoud der beide boekjes, veel minder voor een critische ontleding. Deze laatste zou trouwens alleen op eenige taal- en correctie-fouten in het voorbericht van *Voor het mannelijk geslacht* hebben te wijzen; en twijfel kunnen motiveeren omtrent de beteekenis van de op blz. 83 (*Mannelijk geslacht*) en op blz. 91 (*Vrouwelijk geslacht*) beginnende afdeeling: „Over het gebruik der lichaams-oefeningen door zieken”. Daar de Heer LABBERTÉ herhaaldelijk, en ook in het begin dier afdeeling den raad geeft: „bij iedere ernstige storing der gezondheid, of van den normalen bouw, eenen Arts te raadplegen, alvorens van kamergymnastiek te gaan gebruik maken”, is het opgeven van eenige bepaalde bewegingen en groepen van bewegingen bij *bloedarmoede, storingen in de werking der onderbuiksorganen, zwaarlijvigheid, verkrommingen der wervelkolom*, enz. of reeds vooruitloopen op de voorschriften van den Arts, of een aanwijzing van niet groote beteekenis.

Deze opmerking doet echter aan de waarde der beide boekjes niets te kort. De Duitsche modellen beleefden reeds 10 uitgaven; en de Nederlandsche bewerkingen zullen zeker boven de bestaande leidraden verkozen worden. Er zijn redenen voor deze verwachting; want druk en figuren zijn duidelijk; de uitslaande plaat is uitnemend bewerkt, en geeft een instructief overzicht; en het afzonderlijk behandelen der kamergymnastiek voor het mannelijk en voor het vrouwelijk geslacht is iets nieuws, dat goedkeuring moet vinden, niet omdat het iets nieuws, maar omdat het nuttig is.

Dr. w. KOSTER.

I N G E Z O N D E N.

Geachte Redacteur!

Als replek op het ingezonden stukje van Dr. DOZY in n°. 5 van dit *Weekblad* het volgende.

Dr. DOZY schijnt mijn historische deductie van het wetsartikel van de wet van 1865, in verband met die van 1872, òf niet te hebben gelezen, òf niet te hebben begrepen.

Ik meen aangetoond te hebben, dat er in den loop der jaren deze toestand is geboren, dat, behoudens enkele uitzonderingen, het medisch publiek van Nederland slechts aangeeft de ziekten, bedoeld in Art. 1 der wet van 4 December 1872 (*Staatsblad* n°. 134). Eenige uitzonderingen noemde ik, bijv. dysen-

terie, die dan ook tijdelijk bij de wet van 1872 is ingevoegd, febris puerperalis, ik zou nog hebben kunnen noemen trichinose, ik zou mij kunnen voorstellen een kwaadaardig groepsgewijs optreden van pneumonie enz., in het kort, waar sprake is van een ernstige ziekte.

Maar — en hier dient de klem op gelegd — geen Geneeskundig Staatstoezicht drong er tot dusver op aan, dat aangegeven werden b. v. epidemische febres intermittentes, kinder-pneumonieën in het voorjaar, herfst-diarrheëën enz.; nog veel minder is er door eenig Staatstoezicht toepassing gevraagd van Art. 19 der wet van 1 Juni 1864 (*Staatsblad* n°. 60), luidende: „Overtreding van andere voorschriften dezer wet enz.... wordt gestraft met een boete van *f* 10 tot *f* 200, en bij herhaling binnen 2 jaar van *f* 500 en gevangenisstraf van 3 dagen tot 1 jaar” 1).

En wanneer Dr. DOZY werkelijk meent, dat er door H.H. geneeskundigen gezondigd wordt tegen Art. 6, door de gevallen van Influenza niet aan te geven, dan moet hij het niet bij woorden laten blijven, maar van het Openbaar Ministerie toepassing vragen van Art. 19. ZEd. behoeft niet bezorgd te zijn, dat hij geen zondaars ten deze weet aan te wijzen. Slechts vrees ik, dat er geen Publiek Ministerie zou zijn, dat op de klacht zou ingaan; en ging het ook al vi coactus over tot vervolging, geen rechtbank van Nederland zou een veroordeelend vonnis durven uitspreken over een medicus, die zijn gevallen van Influenza niet zou hebben aangegeven.

Zoo lang Dr. DOZY dus niet ambtshalve vervolgt, is zijn uitspraak, dat de gevallen van Influenza bij het Geneeskundig Staatstoezicht moeten worden aangegeven, een ijdele klank.

Dr. DOZY heeft ook staatjes geproduceerd, waaruit moest blijken, dat de Influenza zoo gevaarlijk is. Hij verzwijgt intusschen wijselijk den naam der ziekte. Ik heb ook dat staatje gezien, waaraan zijn getallen ontleend zijn, en dan vind ik eenvoudig, dat er in Januari 1890 in Amsterdam zeer velen overleden zijn aan acute ziekten der ademhalingsorganen. Nu verwacht ik van Dr. DOZY het bewijs, dat die doodsoorzaken in verband stonden tot Influenza. Zonder dat verband zijn zijne getallen Schall und Rauch.

Wil ZEd. ook eens ongunstige sterftcijfers zien, hij raadplege voor Amsterdam vele koude voorjaars-maanden, doch dan procentsgewijze naar het aantal inwoners berekend — en toen was er geen Influenza!

Eindelijk komt ZEd. aandragen met een Cholera-lijstje, waaruit zou blijken, dat die ziekte veel minder offers vroeg in 1866, dan de Influenza in 1890.

Ik heb ook wel eens met getallen gewerkt, maar nooit er mee gegoocheld.

Dr. DOZY goochelt hier alleraardigst:

1°. Berekent hij zijn getallen niet procentisch; bijv. Amsterdam telde in 1866 250 000 inwoners, daarvan stierven aan Cholera 1104 = 0.44 per 100, en ZEd.'s schatting van overledenen aan Influenza aannemende: In Amsterdam 400 000 inw. 1890 stierven 600 aan Influenza = 15 pCt.

2°. Vergeet ZEd., dat Amsterdam de stad geweest is, waar naar verhouding van alle steden, Middelburg, Vlissingen, Zierikzee uitgezonderd, het geringste sterftcijfer aan Cholera is waargenomen; bijv.:

1) Schept moed, H.H. Collega's, sedert 1837 is er geen algemeene Europeesche epidemie van Influenza geweest — wij hebben dus weinig gevaar vanwege de gevangenis.

in Groningen (40 000 inw.) stierven in 1866 1200 aan Cholera = 3 p. 100
 in Amsterdam (250 000 " 1) " " 1866 1104 " " = 0.44 "

3°. Die 1104 personen stierven in 1866 werkelijk aan Cholera, terwijl elk bewijs ontbreekt, dat het groot aantal borstlijders, die in Januari 1890 te Amsterdam zijn overleden, aan de Influenza is te danken.

Als staaltje waartoe de redeneertrant van den Heer DOZY leidt, diene het volgende :

in N. stierven in Januari 1890	10
" " " " " 1889	12
alzo minder op rekening der Influenza	
	2

Er volgt nu een poging om mijn meening te bestrijden, daar, waar ik zeg, dat Geneeskundig Staatstoezicht niets tegen de verspreiding dezer ziekte vermag, ook omdat verreweg de meesten de besmettelijkheid ontkennen. Nu meent Dr. DOZY, dat wij eerst meer van deze raadselachtige ziekte moeten weten, voordat wij tot een dergelijke apodyctische uitspraak gerechtigd zijn. Dus, Mijnheer de Redacteur, wij moeten eerst meer weten van deze raadselachtige ziekte, voor wij geneigd mogen zijn aan te nemen, dat Staatstoezicht er niets aan doen kan. Dat is geen rooskleurige toekomst.

Eindelijk meent ZEd. Z.Gel., dat als maar eerst bekend zijn de omstandigheden, waaronder zij zich voordoet, de plaatsen, welke immuniteit bezitten enz., Staatstoezicht in staat zal zijn, nuttige middelen te beramen.

Laat Dr. DOZY eens een kapittel over Influenza lezen, dan zal hij gewaar worden, dat deze ziekte zich niet stoort aan windrichting, aan bodem, aan volk, dat geen plaats, gelijk bij Cholera, op immuniteit kan bogen. Door die studie zal Dr. DOZY dan ook komen tot de wetenschap, dat het voor den medicus-practicus niet aangaat, de gevallen eener ziekte te vermelden, die den eenen dag ontstaan, den anderen vergaan, waarbij geheele familiën aangegrepen worden, waarbij men nauwelijks tijd heeft, om te eten, drinken, slapen, laat staan om staatjes te trekken, die geen practische waarde beloven.

Dr. DOZY wijst er ook op, dat het lang geduurd heeft, voor men de besmettelijkheid der longtering erkende. Dat wil zeggen, voor de tuberkel-bacil ontdekt werd, maar toch niet de besmettelijkheid. Hoe lang is het reeds, dat men lijf- en bedlinnen van teringlijders vernietigt? Het zou in de geschiedenis der geneeskunde te vinden zijn, maar zeker 100 jaren voor de geboorte van KOCH. Iets anders is het, den duur te bepalen van den tijd, waarop de mensch wantrouwend begint te zien naar de bedden der borstlijders in zoo menige badplaats, naar het niet desinfecteeren der sputa; dat komt door de heilzame richting des tijds, een richting, waaraan Staatstoezicht zijn ontstaan dankt, en in welke richting het onberekenbaar veel nut kan stichten.

Geachte Redacteur, hiermede sluit ik, van mijn zijde, de debatten over dit onderwerp.

Winschoten, 5 Febr. 1890.

Dr. TH. HAAKMA TRESLING 2).

1) Dat getal 250 000 was, geloof ik, in 1866 hooger, maar dan pleit dat nog meer ten gunste van mijn redeneering.

2) Bij het ontvangen van de drukproef las ik tevens in het laatste n°. van dit Week